

Het antwoord van de Dienst Landelijke Recherche op de georganiseerde criminaliteit

De essentie

De georganiseerde misdaad anno 2020: gewetenloos, mondiaal en hypermodern. Het is een buitengewoon gewelddadige criminele industrie met grenzeloze financiële middelen, waarin een mensenleven letterlijk minder waard is dan een kilo coke. Dat is de ongemakkelijke waarheid over de ondermijnende criminaliteit in Nederland, zoals dit jaar onmiskenbaar werd aangetoond in het grootste rechercheonderzoek in de geschiedenis van de Nederlandse politie: 26Lemont. En dat vraagt om een brede maatschappelijke aanpak waarin preventie en repressie (de opsporing) onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Want zonder preventie is repressie eindeloos, maar zonder repressie is preventie tandeloos.

De vaste commissie voor Justitie & Veiligheid heeft ons uitgenodigd om in te gaan op de vraag hoe we de kwaliteit van de opsporing naar de georganiseerde criminaliteit kunnen verbeteren. Hier heeft de Dienst Landelijke Recherche een helder antwoord op.

De Dienst Landelijke Recherche (DLR) heeft een visie en een aanpak ontwikkeld waarmee we onze tanden al hebben laten zien. Niemand is onaantastbaar! **Data-gedreven opsporing in combinatie met internationale 'joint targeting'** is dé manier om sleutelfiguren, geldstromen en goederen op te sporen en deze werkwijze was dan ook bepalend voor het succes van het baanbrekende onderzoek 26Lemont. Tegelijkertijd staan we voor **technische, organisatorische en juridische uitdagingen**.

Aan de hand van 26Lemont (EncroChat) lichten we onze visie, aanpak en uitdagingen toe.

EncroChat: een gamechanger

Drugscriminelen die hun eigen onderwereldgevangenis, verhoorkamers en martelkamers hadden ingericht in geluiddichte containers. Deze indringende beelden gingen de hele wereld over. Ze zijn afkomstig uit het onderzoek 26Lemont naar de EncroChat-provider van versleutelde telefoons.

Dit onderzoek startten we jaren geleden met Franse partners en met ondersteuning door Europol. Een bewuste keuze, omdat bekend was dat criminelen zich anoniem waanden op dit soort middelen en daarom vrijuit spraken. In het voorjaar van 2020 bereikten we een doorbraak. In een paar weken tijd werden vervolgens ruim honderd verdachten van zware feiten aangehouden en liquidaties voorkomen, en werden tienduizend kilo cocaïne en tientallen miljoenen euro's in beslag genomen. En dat was nog maar het begin. De berichten blijken een ware goudmijn te zijn voor alle opsporingsdiensten in Nederland. Ze leveren ijzersterk bewijs in inmiddels zo'n 230 lopende en nieuwe onderzoeken naar georganiseerde misdaad. Iets waar anders jarenlang onderzoek voor nodig

zou zijn geweest; de zaak zoekt nu geen bewijs, maar het bewijs zoekt een zaak.

De miljoenen Nederlandse berichten uit deze wereldwijd unieke af luisteroperatie bevestigen het al bestaande alarmerende beeld van de onderwereld.

Het antwoord van de DLR

De opsporing van de georganiseerde misdaad is complexer dan ooit omdat de beveiligingspraktijken - waaronder encryptie - door beroepscriminelen alle fasen van het onderzoeksproces dwarsbomen. Een fundamenteel andere,

Andy Kraag, Diensthoofd DLR

proactieve aanpak is daarom nodig: **data-gedreven opsporing in combinatie met internationale joint targeting van sleutelfiguren, goederen en geldstromen.**

Het onderscheppen van communicatie van de Mexicaanse drugsbaron El Chapo in 2012; het analyseren van enkele miljoenen versleutelde criminele berichten van Ennetcom en PGP-Safe in 2016; het overnemen en oprollen van de grootste online drughandelsplaats Hansa Market in 2017; de aanhouding van kopstuk Ridouan T. in 2019. Dit zijn successen die al zijn geboekt met deze beproefde aanpak. Onze kracht ligt in het uitbuiten van zowel de menselijke als de technische kwetsbaarheden aan criminele zijde. We zijn in staat om vanuit onze strafvorderlijke bevoegdheden op regionale, nationale en internationale schaal unieke en hoogwaardige criminele data te vergaren en te analyseren. En dit levert cruciale inzichten op. Deze methode wordt nu nationaal en internationaal steeds breder toegepast, ook in domeinen buiten de zware ondermijnende criminaliteit, zoals de bestrijding van kinderpornografie en van terrorisme. We onderscheiden drie pijlers in onze aanpak.

1) Data-gedreven opsporing

De EncroChat-zaak is hét prototype van data-gedreven opsporen en dit laat zich dan ook het beste uitleggen aan de hand van dit onderzoek. Het begon namelijk met een simpele vraag: 'Wie is de voornaamste criminele dienstverlener op gebied van versleutelde communicatie?'. Het antwoord kwam uit de politiesystemen, aangezien opvallend veel criminelen gebruikmaakten van EncroChat-toestellen. Vanuit dat startpunt in 2017 heeft intensief onderzoek geleid tot een computerserver van deze dienstverlener in Frankrijk. Uiteindelijk lukte het om de chatdata live binnen te halen en doorzoekbaar te maken. Het bleek te gaan om maar liefst **25 miljoen berichten** tussen criminelen onderling. Het EncroChat-onderzoek laat zien dat de data die op deze wijze worden binnengehaald - gericht en op basis van de verdenking van ernstige strafbare feiten - enorme proporties kunnen aannemen. Om hier grip op te krijgen werd het Crypto Analyse Team (CAT) ingeschakeld.

Al snel bleek dat de berichten ten minste 100 lopende Nederlandse onderzoeken naar zware georganiseerde criminaliteit raakten. De inhoud van een deel van de berichten was bijzonder alarmerend: op handen zijnde liquidaties en martelingen werden besproken. Om tijdig in te kunnen grijpen, werd een speciaal Threat To Life (TTL) team ingericht. Met behulp van nieuw ontwikkelde datascience-toepassingen werden de binnenstromende data continu doorzocht op levensbedreigende situaties. Deze konden direct door doorgewinterde rechercheurs en analisten worden geduid. Zo hebben we op het nippertje de ontvoering kunnen stoppen van een slachtoffer dat letterlijk al in de kofferbak lag. Binnen tien weken zijn **3000 Threat to Life-signalen** onderzocht, naast de vele chats die al voor de lopende onderzoeken werden geanalyseerd. Europol werd ingeschakeld voor de analyse en de verstrekking van berichten die relevant waren voor buitenlandse opsporingsdiensten. Ook in andere landen zoals het Verenigd Koninkrijk zijn honderden aanhoudingen verricht op basis van de informatie uit 26Lemont. Dit onderzoek toont zonder meer aan dat - bij data-gedreven opsporing - de recherche en de intelligence elkaar naadloos kunnen aanvullen in een cyclisch proces van gerichte datacollectie, diepgaande analyse en tactische interventies.

2) Internationale joint targeting

Ridouan T. dacht veilig te zijn in Dubai. Said R. zat ondergedoken in Colombia. Beiden zijn aangehouden door intensieve samenwerking met regionale- en buitenlandse opsporingsdiensten op basis van joint targeting. Deze werkwijze krijgt steeds meer voet aan de grond. De intensieve drugssmokkel en daarmee gepaard gaande criminele geldstromen met Australië pakken we aan met behulp van een speciale gezamenlijke taskforce, waarin we samen met de AFP verdachten identificeren en opsporen.

'Joint targeting' is dé manier om de internationaal opererende criminele netwerken effectief aan te pakken. Het vergt echter een grote omslag in het internationaal samenwerken: van reactief - op basis van rechtshulpverzoeken - naar data-gedreven en daardoor proactief en doelgericht. Dat is niet zo vanzelfsprekend als het klinkt. Het vraagt om intensief contact met buitenlandse diensten en het opbouwen van vertrouwen. Criminaliteitsbeelden uitwisselen met andere landen en deze vergelijken. Samen 'aan de voorkant' de targets bepalen en daar afspraken over maken. Afstemmen wie welke target opspoort. Gezamenlijk bedenken hoe internationale criminele processen verstoord kunnen worden.

We richten ons daarbij op **1)** bron- en bestemmingslanden van verdovende middelen; **2)** verblijfplaatsen van Nederlandse criminelen en **3)** op landen die fungeren als financiële hubs, om de internationale geldstromen (zoals ondergronds bankieren) en witwasconstructies via legale bedrijven te kunnen ontmantelen.

3) Afpakken en aanpakken van criminele geldstromen

Een effectieve financiële aanpak bij de bestrijding van de internationale drugsmarkten betreft meer dan alleen het afpakken van crimineel vermogen. Het gaat om interventies op de financiële onderdelen van het verdienmodel van de drugs crimineel. Op illegale wijze winst maken is weliswaar het doel van de crimineel maar geld is ook de motor van het criminele bedrijf zelf.

De georganiseerde misdaad heeft daarvoor een eigen crimineel bancaire systeem, gerund door 'underground bankers and brokers'. Dit is een zeer geprofessionaliseerd, crimineel financieel netwerk dat betalingen en investeringen faciliteert. Dit systeem is ondergronds en kent slechts op momenten van incasso en uitbetalen een 'oppervlakte moment'. Zo gaan miljoenen euro's letterlijk binnen enkele minuten van Nederland naar Colombia. We richten ons specifiek op deze ondergrondse geldstromen en op de 'oppervlakte momenten' om in te grijpen.

Aan het eind van het criminele proces wordt de netto-winst met behulp van financiële dienstverleners witgewassen. Om deze dienstverleners beter in beeld te krijgen en te kunnen bestrijden hebben we een publiek-privaat samenwerkingsverband geïnitieerd met de banken; de Serious Crime Taskforce .

Kenmerken van de hedendaagse onderwereld

- ⊙ De georganiseerde misdaad heeft een enorm **aanpassingsvermogen**. Criminelen springen razendsnel in op nieuwe illegale markten en passen hun werkwijzen continu aan.
- ⊙ Criminelen bedienen zich van **hightech** middelen om zich af te schermen. Dit maakt klassieke opsporingsmiddelen zoals telefoontaps veelal ontoereikend.
- ⊙ Groepen werken zeer effectief **internationaal** samen. De sleutelfiguren en kopstukken bevinden zich tegenwoordig veelal in het buitenland.
- ⊙ Het gaat **over etnische lijnen** heen. Het betreft Nederlandse, Turkse, Marokkaanse en Oost-Europese dadergroepen en de laatste tijd steeds meer Mexicanen en Colombianen. Er zijn ook steeds meer gemengde samenwerkingsverbanden.
- ⊙ De **corruptie** is meer wijdverbreid dan gedacht. De georganiseerde misdaad reikt tot in de haarvaten van de samenleving.
- ⊙ En vooral: de georganiseerde misdaad is verworpen tot een meedogenloze criminele industrie **met grenzeloze financiële middelen**.

Het kantelen van een ongelijke strijd

De strijd tegen de georganiseerde misdaad is per definitie ongelijk. Nederland heeft helaas een slechte internationale reputatie als belangrijk doorvoerland van cocaïne en één van de belangrijkste bronlanden van synthetische drugs. Alleen al de Nederlandse productie en export van synthetische drugs levert een geschatte wereldwijde omzet op van bijna 20 miljard euro.

De DLR is echter een relatief kleine opsporingsdienst in vergelijking tot diensten van andere landen, en dat staat in schril contrast tot de enorme omvang van de ondermijnende misdaad in Nederland. Toch zijn we in staat om, samen met de vele partners, vanuit de

opsporing continu druk uit te oefenen op de zware georganiseerde criminaliteit. Op die manier proberen we ook te voorkomen dat criminelen en criminele groepen machtsposities in de legale economie en dus in de Nederlandse samenleving kunnen opbouwen. Het

bewerkstelligen van een omwenteling naar data-gedreven opsporing in Nederland vergt echter een continue inspanning op drie fronten, namelijk technische harmonisatie, organisatorische aanpassing en juridische verankering.

Technische harmonisatie

Op technisch vlak vergt het integreren van datasciencemethoden en -technieken in de opsporing een nieuwe manier van werken voor de teams. Dit betekent dat we een hoger budget nodig hebben voor ICT-infrastructuur, ICT-beheer en softwareontwikkeling. Zowel voor het verkrijgen en ontwikkelen van de juiste middelen, als voor het verwerven van de juiste expertise.

Om effectief samen te werken met zowel binnenlandse als buitenlandse opsporingsdiensten is het daarbij noodzakelijk om gebruikte methoden en werkprocessen op elkaar af te stemmen (technische harmonisatie). Bijvoorbeeld door data op dezelfde manier op te slaan en te verwerken. Dit gebeurt al met binnenlandse partners als de FIOD, maar ook met buitenlandse zusterdiensten als de Amerikaanse FBI, de Engelse NCA en de Duitse BKA.

Organisatorische aanpassingen

Om de omwenteling naar een hoofdzakelijk data-gedreven opsporing te kunnen maken, is een organisatie nodig die wendbaar en flexibel is. Data-gedreven opsporen, intensieve internationale samenwerking en diepgaand financieel onderzoeken vragen om specialismen die nu niet altijd aanwezig zijn binnen de dienst(en). Het onderzoek naar EncroChat laat daarnaast zien dat een succesvolle data-gedreven aanpak tot capaciteit-intensieve opsporingsonderzoeken leidt.

Gespecialiseerde zij-instromers zijn dan ook een absolute noodzaak, net als flexibiliteit in aanstellingsvormen. Wat je vandaag hebt, heb je volgend jaar wellicht niet meer nodig. En een datawetenschapper kost meer dan een generalist.

De verhouding tussen enerzijds de opsporingscapaciteit, zowel kwantitatief als kwalitatief, en anderzijds de georganiseerde criminaliteit zal bepalend zijn voor hoe de strijd verloopt. De voorgestelde omwenteling naar data-gedreven opsporing behoeft een aanpassing van de organisatorische samenstelling van de opsporingsdiensten. Dit kunnen we bereiken met een formatieve verhoging, een innovatiebudget, en bovenal een flexibele inrichting inclusief een verruiming van het wervingsbeleid.

Juridische verankering

Data-gedreven opsporing, inclusief nieuwe analysemethoden op gebied van datascience, zijn noodzakelijk om in het informatietijdperk de opsporingstaak efficiënt, effectief en toekomstbestendig uit te blijven voeren. Dit is een vakgebied in ontwikkeling. Daarom wordt bij het ontwikkelen en toepassen van deze methoden voortdurend afstemming gezocht met materiedeskundigen op dit terrein zoals datawetenschappers en de privacyfunctionarissen van politie en OM en met de Gegevensautoriteit van de politie.

Het huidige juridische kader is echter op een andere, verouderde analysepraktijk gebaseerd. In het traject modernisering Strafvordering en de herziening Wpg/Wjsg vragen politie en OM hier expliciet aandacht voor. Het is van belang dat noodzakelijke wijzigingen worden doorgevoerd om verbeterde verwerkingsgrondslagen, duidelijker bevoegdheden en waarborgen te benoemen om data-gedreven opsporing te kunnen toepassen in het huidige informatietijdperk.